

LBRIS

We know
books

Marius Szekely

Marile deschideri

— *Drakkar* —

Nonfictiune istorică

LETRAS
Promovăm autorii români

CUPRINS

Spre noi orizonturi 7

Partea I

Saga nordică 35

Primele expediții 36

Războaiele nordice 55

Aventura baltică 69

Un alt sens al expedițiilor vikinge 72

Partea a II-a

Sfântul Imperiu German 83

Francia Orientalis 84

Sfântul Imperiu German 88

Științele și pseudoștiințele medievale 94

1519. Imperiul Habsburgic 107

Partea a III-a**Desprinderea 125***Mirodenii, prinți și amirali 126**Expedițiile lui Columb 135**Căpitani, conquistadori și negustori-exploratori 144**Catolici și protestanți 157**Urmările marilor descoperiri geografice 166***Spre noi orizonturi**

Din negurile întunecate ale Dark-Age-ului apusean s-a ivit un licăr de lumină, care a evoluat și s-a transformat într-o aureolă strălucitoare și multicoloră. Apariția Imperiului Carolingian spre sfârșitul primului mileniu al erei creștine a fost, în fapt, un miracol. În apusul Europei, Dark-Age a avut o durată, în timp, relativ scurtă, dar sângheroasă, și cu accente de bestialitate. Generatorul vremurilor întunecate din apus și de aiurea a fost șirul nesfârșit de războaie fratricide, născute după prăbușirea Imperiului Roman de apus, din anul 476. Războaie pentru posesiune, de cucerire a noi teritorii, din considerente ideologice sau religioase, ori pur și simplu pentru jaf și pradă. Din Hispania și până în ținuturile *belgilor*, întreaga coastă atlantică ce cuprindea și insulele britanice a fost sfâșiata de războaie, care pătrundeau adânc în interiorul continentului, stăpânit odinioară de către romani. Vest-europenii se războiau pentru sclavi, aur și argint, dar în mod aparte pentru posesiunea de terenuri arabile, unica garanție a continuității vieții într-o oarecare siguranță.

LBRIS

We know
books

Partea I

Saga nordică

La origini, populația nordică care locuia în peninsula Scandinavia nu era diferențiată și cu toții formau un singur popor. Triburile și clanurile erau diferite, vorbeau în dialecte lexicale diferite, se războiau aprig între ele, dar aveau aceeași religie, aceleași obiceiuri, datini și tradiții. Se putea spune că aveau și o istorie comună, căci erau cu toții liberi și nu au fost niciodată supuși altor popoare. Au trecut prin antichitate fără ca vreun ecou al zbuciumatei istorii europene să fi ajuns până în ținuturile lor. Pentru nordici, viața nu era ușoară. Se străduiau cu trudă să cultive niște petice de pământ, creșteau animale, trăiau din vânatoare și pescuit. Cu consecințe pentru nivelul de trai; se hrăneau prost și viața le era scurtă. Chiar și în regiunile centrale ale Scandinaviei, iarna dura șapte-opt luni, iar vara doar patru. Zilele erau scurte, iar nopțile, lungi și răcoroase. Vânatoarea neîntreruptă și pescuitul intensiv au făcut din indivizi oameni duri și cutezători, care înfruntau cu bărbăție fiara sălbatică sau fiara umană. Conflictele dintre triburi au fost frecvente, dar și mai dese erau ciocnirile dintre clanurile aceluiași trib. Conducătorii de clanuri se numeau „jarl”, iar un clan stăpânea un teritoriu și pe fermierii săi. Nord-manul își ducea viața într-o fermă, alături de familia lui extinsă și de sclavii săi. El era supus legilor tribului și judecății jarlului. În caz de necesitate, mai

mulți jarli din diferite triburi își uneau interesele și numeau pe unul dintre ei „rege”, cuvânt ce provenea din latinul „rex”. Regele avea puterea legislativă și executivă asupra unui teritoriu mai mare, care se numea „regat”. La intervale rare de timp, dar în mod obișnuit, organul de conducere al unei comunități nordice era adunarea periodică a membrilor liberi ai comunității în „thing” (lucrul). Acele adunări erau prezidate de către jarl și un cunoscător al legilor. Într-un astfel de thing, se organiza viața fermierilor, se judecau conflictele apărute, se stabileau vinovații și pedepsele lor, se organizau expediții de cucerire sau de apărare. Prin faptul că la acele adunări participau toți fermierii și că fiecare om avea dreptul la cuvânt, se poate recunoaște un model de democrație incipientă al unei societăți. Primul Parlament a apărut într-o colonie a nordicilor din Islanda și s-a numit All-things. Primul Parlament european a apărut tot într-o țară nordică, în Anglia, posibil tot sub influența things. În societatea nordicilor existau și sclavi. Proveneau din războaie sau din cumulusul de datorii. Ei puteau fi vânduți sau cumpărați, dar situarea lor în clasa inferioară a comunității nu era înjositoare. Locuiau în casa stăpânului, mâncau la masa lui și munceau la fermă, alături de stăpâni și de alți servitori. Femeia nordică era mult mai emancipată decât surorile lor din societățile antice sau medievale. În nord exista un anume respect față de fete și femei, iar hărțuirea sexuală

era aspru sancționată. Unele femei optau pentru un statut de luptătoare active și beneficiau de aceleași drepturi ca și războinicii bărbați.

Întreaga societate nordică a fost una războinică, prin excelență. Bărbații, de regulă, aspirau la titlul de războinic, cea mai potrivită ocupație pentru un locuitor al nordului înghețat. Educația tineretului era îndreptată de către conducători spre război și vânătoare. Războaiele dintre triburi și clanuri se țineau lanț, fiecare stăpân de domeniu încerca prin război să-și extindă feuda. Pentru femei, de asemenea, titlul de războinic era un vârf al aspirațiilor și preocupărilor ei. Fără îndoială exista și clasa socială a nerăzboinicilor. Oamenii munceau ogoarele și creșteau animale ca fermieri, dar fiecare nordic era și un comerciant descurcăreț. Se întâmpla în acel mod, deoarece nordicii controlau o marfă rară, râvnită și apreciată de cumpărători. Acea marfă consta în cantități însemnate ale pieilor și blănurilor animalelor ucise de către vânători. Blănurile și pieile se prelucrau cu pricepere și în pachete presate se puneau la dispoziția cumpărătorului. Niciodată *vikingii* (oamenii nordului) nu se întorceau din expedițiile comerciale cu marfa nevândută. Pe lângă blănuri se vindeau foarte bine, lemne, produse prelucrate din os, metale, veșminte din lână. Au ajuns astfel să cunoască rutele comerciale ale patriei lor, dar și ale ținuturilor învecinate. Nu erau cunoscători de carte, dar cunoșteau

monedele și banii diferitelor popoare, cu care intrau în contact. Porturile lor importante erau în acele vremuri depozite însemnate de bogății de tot felul.

Religia vikingilor a fost și a germanicilor, dar era modelul original al religiei nordului, pe care germanicii din sud au adoptat-o în diferite variante. Lumea celestă a vikingilor cuprindea alte nouă lumi, care-și aveau originea în „copacul lumii”, un frasin uriaș, numit Yggdrasil. Cel mai important zeu al nordicilor se numea Odin, cunoscut în variante germanice drept, Wodan sau Wotan. Odin a fost marele zeu-cavaler, stăpân al vânturilor și al Castei Războinicilor din Walhalla. Ca făptură, era chior de un ochi și un băutor neîntrecut de vin. Misiunea lui era de a-i primi în Walhalla (sala de ospete) din castelul său de la Asgard, pe războinicii vikingi căzuți în luptă. Acei războinici erau adunați de pe câmpurile de luptă de către Walkirii – fecioarele-războinice –, care călăreau armăsari înaripați. Războinicii morți în glorie petreceau toată ziua împreună cu Odin și camarazii lor, iar seara se războiau între ei până la moarte. A doua zi erau înviați din nou și o luau de la capăt. Se comportau în acel mod după un plan bine chibzuit de către Odin, care își pregătea trupele pentru războiul cel mare, de la sfârșitul lumii. Ragnarok (amurgul zeilor) se numea bătălia în care atât războinicii, cât și zeii, urmau să fie uciși. Un alt ciclu al vieții se va naște din ramurile frasinului sacru. Numeroși alții se adăugau lui

Odin, religia vikingilor fiind politeistă. Următorul mare zeu în însemnătate a fost fiul său, Thor, zeul tunetului, înarmat cu un ciocan fermecat, numit Mjollnir. Din familia lui Odin mai făceau parte soția, Frigg, și zeii Frey și Freya, precum și Loki, tovarășul de aventuri al lui Thor. Exista și un număr apreciabil de animale înzestrate cu puteri supranaturale; lupi, urși, câini, șerpi... Acea religie era una a clasei privilegiate a războinicilor, dar exista și o alta, a claselor inferioare social, dar și ele beneficiare ale unei vieți îndestulate, după moarte. Dacă războinicii și fermierii vikingi nu duceau o viață onorabilă, sufletele lor nu ajungeau după moarte în Asgard și erau sortite iadului nordic, numit Hel. Cele nouă lumi ale nordicilor se aflau pe un tărâm legendar, înconjurat de o mare uriașă, în care sălășluia un uriaș șarpe al lumii, numit Jormungard. Cu totul inedit în religia vikingilor a fost că atât muritorii de rând, cât și zeii erau pieritori, nu eterni. A fost un ciclu vital bine definit, care se relua din propria cenușă. Însuși atotputernicul Thor se va îneca la un moment dat în veninul șarpelui lumii. Muritorii scandinavi își venerau religia și trăiau viața terestră în conformitate cu preceptele ei. Preoții cultului erau numeroși, avuți, respectați și trăiau în temple și centre religioase din întreaga peninsulă. În acele locuri sacre religia se îmbina cu știința. Nordicii aveau și un alfabet propriu în scriere, cu ajutorul unor caractere numite *rune*. Potrivit tradiției, scrierea runică a fost dăruită

oamenilor de către Odin. Nu a fost prea utilizată de elitele locale, ci mai mult de către preoți și inițiații cultului. Nu ne-au rămas de la vikingi opere literare scrise cu ajutorul runelor, dar s-au găsit texte inscripționate pe stânci și în centrele religioase. Se scria, de asemenea, cu rune pe butuci din lemn, oase, scoici și fâșii de piele.

Scrierile despre religie, obiceiurile, tradițiile și faptele de arme ale vikingilor au apărut în secolele XIII-XV, în scriere latină sau germană. Au fost colecții de povestiri, anale, evenimente istorice, lirică și balade adunate de preoții creștini și editate sub formă de „saga”, care înseamnă cronică vikingă. Înscrișuri cu rune au rămas doar pe stele de piatră, sau cioplite în lemn și obiecte de uz casnic. În lumea vikingilor, de o mare popularitate se bucurau poeziile romantice, baladele războinicilor sau cântecele eroice, recitate într-o largă audiență de către barzi, rapsozi sau cântăreți rătăcitori. Tradiția orală era mereu prezentă în comunitățile nordicilor, la sărbători și adunări populare. Rapsozii populari și povestitorii erau persoane cu aptitudini artistice și scenice, foarte apreciați de către publicul auditor.

Fermierii și războinicii vikingi locuiau în ferme izolate, dar și în sate, târguri și mai ales porturi la mare. Asemenea palatului din Asgard, al zeului Odin, fiecare viking avea în propria locuință o sală a ospetelor, cea mai importantă

odaie a casei. Acolo, gazda își primea oaspeții care-i onorau casa, era sală de mese, dar și de chefuri și orgii bahice. Vikingii erau cunoscuți ca mari amatori de băutură. Ei beau destul de rar vin de struguri, precum marele lor patron. Viile în Scandinavia erau rare, iar vinul de struguri, socotit a fi prea prețios. Nordicii produceau vin din miere de albine, prin fermentare. Se obținea bine-cunoscutul vin numit „mied”, bine apreciat și de către grecii și romanii antici. Camera de oaspeți din casele lor se mai numea „sala miedului”, fiindcă servea de multe ori ca o cârciumă. Vikingii produceau și un alt soi de vin, din fructele mici și dulci de pădure, precum merișoare, porumbe, afine, mure sau zmeură. Prin fermentare obțineau un fel de licoare alcoolică, pe care o numeau vin. Băutura de temelie a nordicilor a fost berea, obținută din orz sau cereale. Se obținea prin fermentare un terci gros, sub care se găsea un lichid alcoolizat, dar care avea avantajul că era și hrănitor. Se consuma bere în cantități uriașe la fiecare thing sau sărbătoare religioasă. În mod sigur existau și zei ai petrecăreților, în frunte cu veșnic turmentatul Odin, cel chior. Multe erau sărbătorile și prilejurile de petrecere în lumea nordicilor. La fel ca în antichitate, existau sărbători generate de ciclul solar, cu date fixe, precum solstițiile sau echinocțiile, ori schimbarea anotimpurilor. Mai existau și festivități religioase produse de evenimentele politice și sociale importante, cum ar fi fost bătăliile, alianțele sau all-

thingurile. Au fost evenimente sociale cu un rol însemnat în menținerea coeziunii etniei. La acele sărbători se întâlneau și se cunoșteau membrii unor triburi separate de mari distanțe, unii față de alții.

La numeroasele sărbători se aduceau de obicei și sacrificii, în cinstea zeilor. Majoritatea erau sacrificii de animale, ucise ritualic, iar carnea lor se consuma în timpul petrecerii. Existau și sacrificii umane, dar erau rare și, de regulă, victima se oferea singură pentru sacrificiu. Înainte de plecarea în expediții războinice sau odată cu decesul unor personalități însemnate se oficiau și astfel de sacrificii.

Mult mai dese au fost execuțiile legale ale unor indivizi care nu respectau legile comunității. În afara războinicilor și a fermierilor, o clasă importantă a societății nordicilor o formau comercianții și cei angrenați în activități comerciale. Scandinavia era un ținut bogat în resurse naturale, precum lemnul, blănurile și zăcămintele minerale. O trăsătură definitorie a comerțului nordic a fost că se exporta intens, dar nu se importa aproape deloc. Nu se vindea însă o marfă brută, la export ajungeau doar mărfuri prelucrate. Au apărut astfel atelierele manufacturiere și meșteșugarii lor. Meșteșugurile au fost diverse și răspândite, de la fermele izolate în pustie și până la aglomerările portuare. Prelucrarea lemnului sau a

metalelor a necesitat formarea unor meseriași, iar comunitatea a răspuns prin calificarea unor specialiști. Comerțul s-a înviorat vizibil prin acele inițiative, iar acolo unde existau proprietăți, bunuri acumulate și bani de câștigat, apar și numeroase delictе. Pentru delictе mari sau mici, comunitățile nordicilor aveau un singur răspuns, execuția răufăcătorului. În cazuri rare și complicate, thingul putea să condamne la exil, o pedeapsă mai blândă, dar cu executare imediată.

Famiiliile scandinavilor erau, de asemenea, o problemă socială. De obicei era formată dintr-un bărbat, o femeie și copiii lor. În famiiliile lărgite intrau și neamurile de sânge și famiiliile lor. Nu exista nicio lege care să interzică sau să înfiereze concubinajul sau poligamia. Așa se face că majoritatea celor puternici și bogați din elita nobiliară să trăiască în concubinaj cu alte femei sau chiar să se căsătorească cu mai multe soții legitime. Mai existau și femeile-războinice, care rareori se căsătoreau, dar trăiau cu mai mulți parteneri. Și, în fine, dar nu în ultimul rând, serveau în gospodării numeroase slujnice, și nu toate erau sclave. Famiiliile cu o situație materială precară obișnuiau să-și trimită fiii și fiicele la fermele mai chivernisite, pentru a li se desăvârși educația și a-și găsi mai repede perechea. Acea mulțime de femei, care locuiau la ferma unui viking avut, putea crea multe neajunsuri și complicații conjugale. În mod natural se nășteau și mai mulți copii. Unele femei

au dobândit puterea politică din acele complicații și au ajuns să domnească singure în regatele nordice.

Clasa superioară din societatea nordicilor o formau nobilii războinici, jarlii și regii. Nu lipseau nici provincialii bogați, fermierii înavuțiți, negustorii chivernisiți și aventurierii norocoși. Războiul era, pentru majoritatea vikingilor, un mod de trai. În mod obișnuit, nordicii nu importau mărfuri, ei le jefuiau prin operațiuni războinice. Elita societății vikinge o formau nobilii războinici și armatele nordului, formate din bărbați și femei iscușiți în știința armelor, tactici și tehnici militare.

Arma preferată a războinicului viking era toporul de luptă, cu mâner lung și una sau două lame tăioase la capăt. În afară de topor, vikingii erau buni luptători cu spada lungă, pumnalul, arcul, lancea sau ciocanul de luptă. În apărare se foloseau scuturi din lemn cu nervuri metalice, coifuri de fier și cămăși de zale sau piele întărită. Scutul era mare și rotund, iar ansamblul de luptă defensivă, în care își alăturau scuturile într-o formație compactă, se numea „zid de scuturi”.

Principala „armă” a vikingilor, prin care au devenit renumiți într-o lume a războaielor terestre, a fost corabia de luptă vikingă, *drakkar*, corabia-dragon. Pentru popoarele nordice, corabia lungă pe care se aventurau în mări necunoscute a fost mai mult decât o ambarcațiune sau